

Identyfikacja osób na podstawie zdjęć fotograficznych

Wynalezienie aparatu fotograficznego i wykorzystywanie go zarówno do celów naukowych, jak i badawczych miało bardzo znaczący wpływ na intensywność rozwoju kryminalistki jako nauki, a w szczególności na ułatwienie pracy kryminalistycznym zespołom śledczym. Technika fotograficzna była jeszcze u zarania rozwoju, a już niespełna 15 lat od uzyskania pierwszych fotografii – w roku 1854 – sędzia śledczy z Lozanny polecił wykonać pierwsze zdjęcie dla celów identyfikacji przestępcy. Około 1860 r. powstawały pierwsze niedoskonałe, a także fragmentaryczne albumy ze zdjęciami przestępców mające na celu ich rejestrację¹. To właśnie to zdarzenie jest wyraźnym dowodem dynamicznego rozwoju fotografii i chęci korzystania z nowoczesnych metod techniki kryminalistycznej.

Zgodnie z definicją zawartą w *Słowniku języka polskiego* fotografia to „technika tworzenia trwałych obrazów przedmiotów za pomocą działania promieni świetlnych na powierzchnię światłoczułą. Fotografia w życiu współczesnym ma powszechne zastosowanie w badaniach naukowych, w lecznictwie i na wojnie [...] poza tym jako film ma wielkie znaczenie w życiu pojedynczego człowieka, a nawet w życiu całego narodu”².

Natomiast „istotą techniki fotograficznej jest zapis obrazu utworzonego przez odbite od obiektu fotografowanego, uporządkowane przez obiektyw aparatu fotograficznego promieniowanie elektromagnetyczne, które padając na światłoczuły lub promienioczuły materiał tworzy obraz utajony, a poddany dalszej obróbce fotochemicznej – ujawniony i utrwalony”³.

Omawiając problematykę fotografii kryminalistycznej, obowiązkowo należy wskazać dwa nazwiska: **A. Bertillon** (Francja) i **E.F. Burinski** (Rosja).

E. F. Burinski był twórcą fotografii badawczej. Wykazał, że za pomocą fotografii można uzyskać obraz także tego, co jest niewidoczne gołym okiem. W 1894 r. opracował metodę fotografii tonorozdzielczej opartą na sumowaniu obrazów negatywowych, która pozwalała na ujawnianie i dokumentowanie niewidocznych tekstów. Za pomocą tej metody E. F. Burinski odtworzył pierwotną treść dokumentu wystawionego przez

¹ H. Białek, *Z problematyki identyfikacji osób na podstawie zdjęć fotograficznych*, Studia Kryminologiczne, Kryminalistyczne i Penitencjarne, t. 5, Warszawa 1976, s. 305.

² W. Doroszewski, *Słownik języka polskiego*, t. II (D – G), Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa 1960, s. 955.

³ W. Kędzierski (red.), *Technika kryminalistyczna*, t. I, Szczytno 2002, s. 121.

Dmitrija Dońskiego, odnalezionego w 1834 r. podczas remontu Kremla. Dokument ten przez dziesiątki lat uważano za niemożliwy do odczytania⁴.

A. Bertillon był twórcą portretu pamięciowego, rejestracji przestępców metodami antropometrycznymi i fotografii sygnalitycznej. Obecnie sposób fotografowania przestępców nie uległ większym zmianom w przeciwieństwie do rozwoju technologii fotografii, dzięki której jest ona bardziej dostępna i mniej skomplikowana w obsłudze. Tak jak dawniej wykonuje się zdjęcia twarzy osoby w trzech pozach, a mianowicie: prawy profil, *en face* (widok twarzy z przodu bez nakrycia głowy) i profil lewy z nakryciem głowy. Należy podkreślić, że wszystkie trzy zdjęcia wykonuje się na jednej kliszy w trzech pozycjach, podobnie pozytywna na jednej odbitce fotograficznej. Ważny również jest fakt, że zdjęcia wykonuje się w jednej skali, w tych samych warunkach oświetlenia, ustawienia ostrości itp. zgodnie z zasadami wypracowanymi przez Bertillona⁵. Należy również podkreślić, iż na takim fotogramie musi być widoczny obraz twarzy, szyi i ramion, czyli podobizna popiersia człowieka ujęta zawsze w stosunku 1:7⁶.

Fotografia określana mianem „kryminalistycznej” wywodzi się z fotografii ogólnej. To właśnie fotografia kryminalistyczna stała się przedmiotem zainteresowania organów dochodzeniowo-śledczych i wymiaru sprawiedliwości, a z upływem lat stała się odrębnym działem kryminalistyki. Należy wskazać, że do utrwalenia rejestracji obrazu optycznego wykonywanego przez profesjonalnego technika kryminalistyki stosowane są w większości takie same materiały i procesy fotochemiczne jak w fotografii ogólnej. Nie należy jednak zapominać, że można dopatrzeć się różnic sprowadzających się do:

1. konkretnie określonego obiektu, który ma być sfotografowany;
2. wymagań, jakie zostały ustalone w ustawodawstwie procesowym i wypracowane przez technikę kryminalistyczną;
3. specjalnych metod i technik fotografowania obiektów, których celem jest dokładne odzwierciedlenie ich rzeczywistego wyglądu⁷.

Zgodnie z *Wielką Encyklopedią Prawa* fotografia kryminalistyczna to „metoda utrwalania obrazu – informacji na potrzeby śledcze przy wykorzystaniu materiałów światłoczułych, ale także dział badań w ramach techniki kryminalistycznej. [...]. Za pomocą fotografii kryminalistycznej wykonuje się ponadto badania identyfikacyjne sprzętu fotograficznego, badania zdjęć fotograficznych w celu ustalenia autentyczności lub cech montażu, identyfikacji osoby na zdjęciu”⁸.

⁴ T. Kozieł, *Zarys historii fotografii kryminalistycznej*, „Problemy Kryminalistyki” 1982, nr 157, s. 511–524.

⁵ H. Białek, *Z problematyki...*, s. 305.

⁶ W. Gutekunst, *Kryminalistyka. Zarys systematycznego wykładu*, Warszawa 1965, s. 210.

⁷ R. Maliński, *Fotografia kryminalistyczna*, [w:] W. Kędzierski (red.), *Technika kryminalistyczna*, t. I, Szczytno 1993, s. 31.

⁸ E. Smoktunowicz (red.), *Wielka Encyklopedia Prawa*, Wydawnictwo Prawo i Praktyka Gospodarcza, Białystok – Warszawa 2000, s. 247.

W ramach fotografii kryminalistycznej mieści się zespół środków i sposobów tworzenia oraz utrwalania obrazów świetlnych, które mają zastosowanie w pracy organów ścigania, a także wymiaru sprawiedliwości. W trakcie pierwszych czynności fotografia stosowana jest obok czynności protokolowanych. Ponadto stosowanie omawianej fotografii ułatwia badania rzeczoznawcze. Wykorzystywana jest również w celu rejestracji obrazu zdarzeń, wyglądu osób bądź rzeczy dla potrzeb operacyjnych, zapobiegawczych, rozpoznawczych. Do wykonywania tych czynności stosowane są ogólne, a także specjalistyczne technologie fotograficzne⁹.

Warto również zaznaczyć, że w postępowaniu przygotowawczym, a także procesowym istotną rolę pełnią informacje utrwalone w postaci fotografii wykonanych dla innych celów (np. zdjęcia pamiątkowe, rodzinne czy sportowe). Istotne znaczenie mają również obrazy, na których celowo utrwalono informacje z zamiarem wykorzystania ich w celach śledczych¹⁰.

Warto wskazać, że w literaturze przedmiotu funkcjonuje systematyka fotografii kryminalistycznej, którą można klasyfikować w oparciu o następujące kryteria:

1. rodzaj czynności kryminalistycznych;
2. zakres wykorzystywanego promieniowania elektromagnetycznego;
3. rodzaj użytego obiektu;
4. rodzaje wykorzystywanego sprzętu technicznego¹¹.

Jednakże zagadnienie to nie zostanie poddane analizie, gdyż nie jest przedmiotem niniejszej pracy.

Jak wcześniej wskazano, fotografia kryminalistyczna pełni niezmiernie istotną funkcję w pracy organów ścigania. Zgodnie z art. 74 § 2 pkt 1 k.p.k. od oskarżonego, obok czynności polegających na przeprowadzeniu oględzin zewnętrznych ciała i poddaniu go innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała, wolno także w szczególności pobrać odciski, fotografować go oraz okazać go w celach rozpoznawczych innym osobom. Zgodnie z art. 308 § 1 k.p.k. w granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem i zniszczeniem prokurator lub Policja może w każdej sprawie, w wypadkach niecierpiących zwłoki, jeszcze przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza

⁹ M. Kulicki, V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, L. Stępka, *Kryminalistyka. Wybrane zagadnienia teorii i praktyki śledczo-sądowej*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń 2009, s. 334; R. Maliński, *Fotografia...*, s. 33–61.

¹⁰ H. Białek, *Z problematyki...*, s. 306–307.

¹¹ M. Kulicki, V. Kwiatkowska-Wójcikiewicz, L. Stępka, *Kryminalistyka...*, s. 332–351. Por. E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka – czyli rzecz o metodach śledczych*, Oficyna Wydawnicza Łośgraf, Warszawa 2011, s. 265–281.

dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania lub czynności wymienionych w art. 74 § 2 pkt 1 k.p.k. w stosunku do osoby podejrzanej.

Wartym podkreślenia jest fakt, że na podstawie art. 74 § 4 k.p.k. powstało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie poddawania badaniom lub dokonywania czynności z udziałem oskarżonego oraz osoby podejrzanej¹². Treść § 15 ust. 1 wskazanego rozporządzenia wskazuje, iż fotografowanie obrazu twarzy, sylwetki lub określonej części ciała odbywa się w sposób umożliwiający jego utrwalenie dla celów dowodowych. Organ postępowania może wskazać tło, na jakim ma być wykonane utrwalenie obrazu, oraz pozycję, ubiór, uczesanie lub wzrost osoby, a także wskazać rodzaj urządzenia, na którym ma być utrwalony obraz (§ 15 ust. 2 rozporządzenia). W sytuacji gdy dla celów dowodowych konieczne jest utrwalenie obrazu części intymnych ciała, czynność tę wykonuje osoba tej samej płci bez uczestnictwa osób trzecich (§ 15 ust. 3 rozporządzenia).

Poza wyżej wskazanymi przepisami, które regulują utrwalanie obrazu za pomocą technicznych środków, ustawodawca także w ramach kodeksu postępowania karnego ułokował przepisy, z których wynika, że stosowanie fotografii może występować obok czynności protokołowania.

Zgodnie art. 147 § 1 k.p.k.¹³ przebieg czynności protokołowanych może być utrwalony za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk, o czym należy przed uruchomieniem urządzenia uprzedzić osoby uczestniczące w czynnościach. Ustawodawca w przepisie tym nie wskazuje czynności, do których mogą być wykorzystane techniczne środki zapisu. Poza tym przepis ten jedynie dopuszcza stosowanie tego typu aparatury do utrwalania materiału. Warto także wskazać, że podczas czynności procesowej, w czasie której urządzenie rejestruje obraz lub dźwięk, sporządzenie protokołu można ograniczyć do najbardziej istotnych oświadczeń osób biorących w niej udział, gdyż samodzielny zapis obrazu lub dźwięku, a także ich przekład stanowią wyłącznie załącznik do protokołu (art. 147 § 3 k.p.k.).

Na podstawie normy ułokowanej w art. 147 § 5 k.p.k. powstało rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie rodzaju urządzeń i środków technicznych służących do utrwalania obrazu lub dźwięku dla celów procesowych oraz sposobów ich przechowywania, odtwarzania i kopiowania zapisów¹⁴. Już § 1 ust. 1 wskazanego rozporządzenia mówi, że do utrwalania obrazu z przeprowadzonej czynności

¹² Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 lutego 2005 r. w sprawie poddawania badaniom lub dokonywania czynności z udziałem oskarżonego oraz osoby podejrzanej (Dz. U. Nr 33, poz. 299).

¹³ Kodeks postępowania karnego z dnia 6 czerwca 1997 r. (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.).

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 czerwca 2003 r. w sprawie rodzaju urządzeń i środków technicznych służących do utrwalania obrazu lub dźwięku dla celów procesowych oraz sposobów ich przechowywania, odtwarzania i kopiowania zapisów (Dz. U. Nr 107, poz. 1005).

procesowej mogą służyć, przeznaczone do tego celu, urządzenia mechaniczne i elektroniczne typu analogowego lub cyfrowego, w szczególności aparat fotograficzny, kamera filmowa lub kamera wideo. Zgodnie z § 2 rozporządzenia po dokonaniu utrwalenia obrazu lub dźwięku z przeprowadzonej czynności procesowej użyty zgodnie z instrukcją obsługi nośnik należy zaopatrzyć w metrykę identyfikacyjną zawierającą następujące dane z protokołu przeprowadzonej czynności procesowej:

1. sygnaturę akt sprawy i oznaczenie organu przeprowadzającego daną czynność;
2. czas i miejsce jej przeprowadzenia oraz zakres jej utrwalenia;
3. imiona i nazwiska osób w niej uczestniczących oraz imię, nazwisko oraz funkcję osoby dokonującej utrwalenia;
4. typ i rodzaj użytego do utrwalenia urządzenia wraz z charakterystyką techniczną jego oprzyrządowania;
5. warunki oświetleniowe lub akustyczne miejsca utrwalenia;
6. dane techniczne użytego nośnika,
7. warunki i sposób użycia urządzenia utrwalającego oraz nośnika, z uwzględnieniem ilości zapisanych ścieżek dźwięku i szybkości przesuwu taśmy magnetycznej;
8. informacje o ewentualnym użyciu przyrządów automatycznych do uruchomienia i zatrzymywania urządzenia utrwalającego albo o jego awarii podczas dokonywania utrwalania lub uszkodzenia nośnika.

Natomiast § 5 omawianego rozporządzenia wskazuje, że odbitki pozytywowe zdjęć fotograficznych załącza się do akt sprawy, w której zostały wykonane.

Kończąc, należy jeszcze wskazać, że zgodnie z art. 207 § 2 k.p.k. ustawodawca wskazuje, że w sytuacjach, w których przedmiot podczas badania może ulec zmianie lub zniekształceniu, część tego przedmiotu należy w miarę możliwości zachować w stanie niezmiennym, a gdy jest to niemożliwe stan taki utrwalić w inny sposób.

Na podstawie powyższego należy stwierdzić, że fotografia kryminalistyczna jako jedna z czynności kryminalistycznych polegająca na utrwalaniu obrazu ma niezwykle istotne zadanie na gruncie kodeksowych norm postępowania karnego, a także przepisów wydanych w oparciu o kodeks postępowania karnego.

Od wielu lat fotografia kryminalistyczna jest wykorzystywana do identyfikacji człowieka jako badanie samodzielne lub uzupełniające, ponieważ nie wszystkie metody są w stanie w zupełności zidentyfikować przestępcę czy osobę podejrzaną. Badaniom poddaje się przede wszystkim obraz twarzy, ponieważ to właśnie ona zawiera najwięcej cech indywidualnych uchwytnych na zdjęciu. Są to takie cechy jak: kształt głowy (np. prostokątna, podłużna, okrągła, owalna), uszu (kształt trójkątny, prostokątny owalny, okrągły), długość grzbietu nosa (spłaszczony, skrzywiony), szerokość brwi (np. znacznie rozdzielone, rozdzielone, zrosnięte, łukowate, faliste), przebieg nasady linii owłosienia, wysokość

czoła i jego profil (szerokość: mała, średnia, duża, czoło np. cofnięte, pochyłe, pionowe), kształt warg i położenie kąców ust (szpara ustna: szeroka średnia, mała, pozioma, wklęsła, wypukła, czerwień warg, szerokość i grubość warg), ukształtowanie szpary ocznej (np. skośne, osadzone, białko widoczne, zez jednostronny, zez obustronny) i wiele innych. Istotne znaczenie dla identyfikacji mają również różnego rodzaju brodawki, pieprzyki, piegi, linie i bruzdy, ich przebieg i wzajemne ułożenie. Do równie cennych cech należą różnego rodzaju blizny, szramy oraz zniekształcenia twarzy powstałe na skutek chorób i urazów¹⁵.

W przypadku identyfikacji zwłok na podstawie zdjęć należy zwrócić uwagę na zmianę wyglądu twarzy, która z wiekiem ulega znacznym przeobrażeniom w wyniku zmian chorobowych czy obrażeń mechanicznych. Dokonując porównania fotogramów, które były robione w różnych okresach życia, należy zwracać szczególną uwagę na skalę, w jakiej osoba była fotografowana, jak również na podobne warunki oświetleniowe. O efektywności ustalenia tożsamości stanowi umiejętny dobór i zastosowanie stosownych metod badań¹⁶.

Zanim zostaną omówione metody identyfikacji, należy przedstawić sytuacje, w których można zarządzić badania identyfikacyjne osób na podstawie zdjęć fotograficznych. Czynności te mogą być wykorzystane w następujących sytuacjach:

- „1. przy poszukiwaniu osób ukrywających się przed organami ścigania i wymiaru sprawiedliwości, których celem jest uniknięcie sprawy sądowej lub odbycia kary;
2. przeprowadzenia ekspertyzy identyfikacyjnej, która może stanowić cenne uzupełnienie materiału dowodowego, ponieważ rozpoznanie sprawców przestępstw lub ofiar przez świadków i pokrzywdzonych nie zawsze zapewnia obiektywność wyników;
3. ustalenie związków podejrzanego z określonym miejscem (sfotografowanie w czasie dokonania przestępstwa) lub z osobami (zdjęcie grupowe) może odbywać się także poprzez zarządzenie badań identyfikacyjnych na podstawie zdjęć fotograficznych;
4. potwierdzenie kontaktów sytuacyjnych osoby obserwowanej w wielu przypadkach możliwe jest po przeprowadzeniu badań identyfikacyjnych;
5. rejestrowanie osób zaginionych wymaga zabezpieczenia obszernego materiału fotograficznego, na którym utrwalony jest ich wygląd zewnętrzny. W przypadku ustalenia osoby, która może być zaginioną, należy ją sfotografować i zarządzić badania identyfikacyjne na podstawie zdjęć;
6. znalezienie nieznanego zwłok wymaga, w przypadkach na to pozwalających (np. przy zachowanej tkance miękkiej), wykonania zdjęcia sygnalitycznego;

¹⁵ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, Warszawa 2007, s. 873.

¹⁶ H. Filipiak, *Identyfikacja zwłok o nieustalonej tożsamości*, [w:] W. Kędzierski, *Technika kryminalistyczna*, t. II, Szczepno 1995, s. 243–244.

7. w przypadku osób, które nie mogą podać (psychicznie chorzy, z zanikiem pamięci) lub nie chcą podać swoich danych personalnych, celowe jest po zgromadzeniu odpowiedniego materiału fotograficznego zarządzenie badań identyfikacyjnych na podstawie zdjęć fotograficznych;
8. sprawdzenie tożsamości osób z dokumentami zaopatrzonymi w zdjęcia fotograficzne wymaga w przypadkach budzących wątpliwości przeprowadzenia badań identyfikacyjnych¹⁷.

W tym miejscu należy przedstawić zwięzłą charakterystykę poszczególnych metod identyfikacji, gdyż ze względu na „ograniczone ramy” niniejszej pracy szerokie omówienie problemu jest niemożliwe. Dokładna analiza poszczególnych metod mogłaby doprowadzić do powstania pracy o większych rozmiarach.

Metoda pomiarowo-porównawcza

Metoda ta polega na dokonaniu pomiarów poszczególnych elementów twarzy. Może być ona stosowana, gdy twarz na zdjęciach, zarówno dowodowym, jak i porównawczym, jest usytuowana w tych samych płaszczyznach, czyli w poziomej i pionowej, jak również w tej samej odległości od obiektywu aparatu fotograficznego. Oba zdjęcia powinny być wykonane w takiej samej skali powiększenia, aby umożliwić dokonanie odczytu odległości między poszczególnymi punktami w liczbach bezwzględnych. Następnie przystępuje się do analizy, której celem jest wyodrębnienie punktów do dokonania pomiarów. Należy więc w przybliżeniu określić na fotogramach fragment obrazu znajdujący się na osi optycznej obiektywu aparatu i na tym fragmencie wytypować odcinki nieobciążone wadą skrótu perspektywicznego.

W celu dokonania pomiarów odległości ustala się punkty położone w jednej płaszczyźnie obrazu najczęściej w liniach pionowych twarzy, np. długość nosa, długość części ustnej twarzy.

Warunkiem zastosowania metody pomiarowo-porównawczej jest bardzo precyzyjne i w identycznych miejscach na badanych fotogramach wyznaczenie punktów. Takie same wartości pomiarów elementów twarzy na dwóch zdjęciach są podstawą sformułowania wniosku, że fotografie przedstawiają tę samą osobę. Różnica występująca w niektórych pomiarach nie wyklucza tożsamości osoby, lecz może być spowodowana warunkami fotografowania i utrwalania obrazu fotografowanej twarzy.

Metoda pomiarowo-porównawcza jest stosowana stosunkowo rzadko jako metoda samodzielna z uwagi na konieczność posługiwania się zdjęciami o bardzo wysokich parametrach technicznych.

¹⁷ H. Białek, *Z problematyki...*, s. 308–309.

Metoda graficzno-opisowa

Metoda ta polega na wizualnej ocenie cech indywidualnych twarzy z równoczesnym uwzględnieniem ich charakterystyki, form geometrycznych oraz rozmieszczenia z odpowiednim oznaczeniem graficznym na porównywanych fotogramach. W metodzie tej indywidualność cech oceniana jest jako system znaków pozajęzykowych. Im bogatszy jest na danym zdjęciu wachlarz dostrzeganych elementów, tym więcej jest informacji składających się na obraz twarzy ludzkiej. Ocena cech indywidualnych jest niepełna i może być obciążona błędami, dlatego też metoda ta jest uzupełniana graficznym oznaczeniem dostrzeżonych cech, ich kształtu i rozmieszczenia. Podczas prowadzonych badań ustala się zgodność ogólnego kształtu twarzy, czoła, szczegółów budowy nosa, ust, małżowiny usznej, położenia i kształtu szpary ocznej, łuków brwiowych, bruzd i zmarszczek, brody itp.

Każdy szczegół twarzy ludzkiej charakteryzuje się złożonym bogactwem cech indywidualnych wyrażających się zarówno w jego kształcie i proporcjach wielkościowych w odniesieniu do innych elementów, jak i w odniesieniu do całej twarzy. W omawianej metodzie oprócz ustalonych podobieństw i identycznego wyglądu porównywanych cech mogą wystąpić także różnice. Zbieżność i różnice mogą być rzeczywiste, ustalone między cechami obiektywnie występującymi, i pozornie wynikające z czynników utrudniających identyfikację, takich jak znaczny upływ czasu między wykonaniem dwóch zdjęć tej samej osobie, retusz zdjęcia, fotomontaż, operacje plastyczne itp., a także subiektywnych ocen eksperta.

W procesie identyfikacji osoby na podstawie zdjęć ustalenie zgodności i różnic przeprowadza się, opierając się na badaniu właściwości wspólnych i różnych cech w całym zespole analizowanych znaków zapisu optycznego występujących w materiale dowodowym i porównawczym. Metoda graficzno-opisowa jest najczęściej stosowana w badaniach identyfikacyjnych. Pozwala ona na korzystanie z optycznej analizy dostrzeganych subtelnosci indywidualnych w budowie morfologiczno-fizjologicznej twarzy ludzkiej, utrwalonych na zdjęciach wykonanych w przybliżonej pozie. Jednocześnie pozwala na oznaczenie graficznych cech indywidualnych, których opisanie słowne natrafiłoby niejednokrotnie na trudności w zakresie zapewnienia przejrzystej informacji o dokonanych spostrzeżeniach. Dużą zaletą omawianej metody jest możliwość uzupełnienia jej innymi metodami, a przede wszystkim metodą pomiarowo-porównawczą. Natomiast wadą jest brak ścisłych kryteriów technicznych badania i w związku z tym prawidłowość wyników identyfikacji zależy w znacznej mierze od doświadczenia i spostrzegawczości eksperta.

Metoda montażowa

Metoda montażowa twarzy polega na zestawieniu wybranych elementów twarzy na zdjęciach dowodowych i porównawczych, w linii pionowej, w linii równoległej, w linii łamanej bądź poprzez wycinanie pewnych elementów twarzy ze zdjęcia dowodowego i łączenie ich z analogicznymi fragmentami zdjęcia porównawczego. Podczas montażu porównuje się rozmieszczenie punktów przecięcia linii, tworzących obraz poszczególnych elementów wyglądu zewnętrznego twarzy na zdjęciach dowodowych i porównawczych. Ustalone tym sposobem podobieństwa i różnice pozwalają określić charakter zbieżności obrazów odpowiadających sobie elementów.

Ze względu na ograniczoną liczbę możliwych linii cięć przebiegających przez analizowane zespoły cech indywidualnych wskazane jest posługiwanie się przezroczystą folią, którą nakłada się na jedno ze zdjęć, obrysowuje się kontury i punkty charakterystyczne dla danej twarzy, a następnie uzyskany rysunek nakłada się na drugi fotogram. Ustalone w ten sposób rozmieszczenie indywidualnych cech charakterystycznych pozwala na wybranie optymalnych kierunków cięć jednej z fotografii w celu sporządzenia fotomontażu. Zaletą metody montażowej jest jej aspekt techniczny obiektywizujący uzyskane wyniki badań w postaci obrazów twarzy powstałych z dwóch zdjęć, często wykonanych w różnym czasie i do celów innych niż identyfikacja kryminalistyczna. Wadę tej metody stanowi trudność w uzyskaniu odpowiedniego materiału w postaci zdjęć utrwalających wygląd zewnętrzny twarzy w jednakowej pozycji, skali powiększenia i przy takim samym oświetleniu. Dlatego też badania za pomocą metody montażowej powinno się prowadzić w tych przypadkach, gdy dysponuje się zdjęciami sygnalitycznymi, a w innych przypadkach należy ją uzupełniać, względnie kontrolować innymi metodami.

Metoda antropometryczna

W praktyce kryminalistycznej i medyczo-sądowej metoda antropometryczna jest stosowana przy ustalaniu tożsamości nieznanego zwłok. Pewne elementy metody antropometrycznej identyfikacji osób żywych na podstawie zdjęć fotograficznych są takie same jak w metodach superprojekcji i rekonstrukcji wyglądu głowy na podstawie czaszki.

Metodę tę można stosować wtedy, gdy twarze osób na zdjęciach dowodowych i porównawczych są sfotografowane w tej samej pozycji, w jednakowej płaszczyźnie, w identycznej skali powiększenia i odpowiedniej głębi ostrości. Najodpowiedniejszymi zdjęciami do badań metodą antropometryczną są zdjęcia sygnalityczne wykonywane przy zachowaniu stałej skali powiększenia i jednakowej ostrości.

Zdjęcia fotograficzne osób żywych lub zwłok z nieuszkodzoną tkanką mięśniową pozwalają na dokonywanie pomiarów w punktach kefalometrycznych. Punkty te nanosi się odpowiednio na fotografię twarzy i dokonuje pomiarów.

Metoda pomiarów kątowych

W badaniach identyfikacyjnych osób na podstawie fotografii twarzy stosuje się analizę zespołu indywidualnych cech umiejscowionych w określonych, wzajemnie sobie odpowiadających punktach. Informacje, które one zawierają (liniowa długość odcinków oddzielających jeden punkt od drugiego, stosunki wielkościowe odcinków, wielkości kątów, jakie tworzą, i inne), jak dowodzą badania, są ściśle indywidualne, właściwe rysom tylko jednego człowieka. Kiedy zostanie już uformowana powierzchnia kostno-chrzęstkowego szkieletu czaszki i zawieszona na nim tkanki mięśniowej, zmiany powierzchni skórnej powłoki zachodzą równomiernie i bardziej lub mniej proporcjonalnie, a jednocześnie indywidualnie w poszczególnych elementach. W trakcie badań porównuje się w układzie współrzędnych nie położenie każdego punktu stałego odrębnie i nie liniowe odległości między nimi, ale ich stosunki i wielkości kątowe. Ustalono, że przy zmianie wymiarów liniowych między poszczególnymi cechami indywidualnymi ich stosunki kątowe są wielkościami względnie niezmiennymi. Dokonywane pomiary kątowe muszą być rozpatrywane jako zespół wszystkich uzyskanych wartości na jednym zdjęciu w odniesieniu do porównywanego całokształtu wyników uzyskanym na drugim fotogramie¹⁸.

Upowszechnienie fotografii w pracy organów ścigania wpłynęło na posługiwanie się nią w ustalaniu tożsamości osób. W celu zapewnienia optymalnych warunków rozpoznawania fotogramy przeznaczone do tej czynności należy okazywać w połączeniu z fotogramami innych osób. Takie postępowanie może zapobiec sugestii. Rozpoznanie na podstawie fotogramu może przybrać w praktyce następujący przebieg:

1. porównanie dwóch lub większej liczby fotogramów, przy czym świadek nie jest pewny, który z nich jest zdjęciem osoby rozpoznawanej (najczęściej podejrzanego);
2. porównanie dwóch lub większej liczby fotogramów, z których jeden jest znany świadkowi jako zdjęcie osoby rozpoznawanej. W tej sytuacji świadek ma oświadczyć czy i które z fotogramów pozostałych są fotogramami tej samej osoby;
3. porównanie fotogramu, co do którego świadek jest przekonany, że jest to zdjęcie rozpoznawanego, z samą osobą rozpoznawanego.

¹⁸ Analiza metod identyfikacji na podstawie zdjęć fotograficznych została opracowana w oparciu: B. Hołyst, *Kryminalistyka*, s. 903–912. Por. H. Białek, *Identyfikacja osób na podstawie fotografii (metody badań)*, „Problemy Kryminalistyki” 1978, nr 132, s. 250–265.

Zauważyć należy, że rozpoznanie z fotogramów kryje w sobie zawsze poważne niebezpieczeństwo. Jeżeli obraz pamięciowy osoby rozpoznawanej pozostaje w umyśle osoby rozpoznającej niewyraźny, możliwe jest błędne uzupełnienie tego obrazu szczegółami pochodzącymi z oglądanego fotogramu¹⁹.

Fotografia kryminalistyczna ma bardzo duże znaczenie dla celów procesowych i w znaczny sposób usprawnia pracę grup śledczych. Ustalenie tożsamości człowieka ma ogromne znaczenie dla praktyki śledczej, a doskonałym narzędziem, za pomocą którego można tego dokonać, jest aparat fotograficzny. Zakres stosowania aparatu fotograficznego jest bardzo rozległy i uwarunkowany różnymi właściwościami wynikającymi z celów przed nim stawianych. Rozwój techniki fotografii wpłynął w znaczny sposób na rozszerzenie katalogu badań stosowanych w celu ustalania tożsamości osób. To właśnie fotografia kryminalistyczna jest niezbędnym elementem postępowania karnego, który w ogromnym stopniu przyczynia się do poszukiwania osób, rozpoznawania ich, jak również ustalenia związków między osobami. Z jednej strony należy podkreślić, że omawiany rodzaj fotografii wykorzystywany jest w celu zwalczania przestępczości, z drugiej natomiast nie należy zapominać, że również ma swój negatywny udział w działaniach przestępnych, jakimi są: pornografia, fałszerstwa i szantaże. Z pewnością należy podkreślić, że fotografia kryminalistyczna stosowana w identyfikacji osób pomimo upływu czasu nie straciła na wartości, a wręcz przeciwnie – nieustannie obserwujemy jej prężny i dynamiczny rozwój²⁰.

¹⁹ W. Gutekunst, *Kryminalistyka...*, s. 211–212.

²⁰ H. Białek, *Z problematyki...*, s. 306.

